

ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ

УДК: 930=161.2(043)

DOI: 10.24144/2523-4498.2(43).2020.217458

ФРАНЦУЗЬКІ ЗВ'ЯЗКИ ФАЛЬШИВОМОНЕТНИКІВ В УКРАЇНІ В ІМПЕРСЬКУ ДОБУ

Бойко-Гагарін Андрій Сергійович

кандидат історичних наук, завідувач сектором проблем фондової роботи,

Національний музей історії України, Київ

E-mail: boiko.gagarin@gmail.com

Researcher ID: N-6985-2017

<http://orcid.org/0000-0003-4610-3665>

<https://publons.com/researcher/2062309/andrii-s-boiko-gagarin/>

У цій статті, спираючись на збережені в архівних справах та публікаціях українських газет імперської доби свідчення, описано та проаналізовано випадки «французького» сліду в фальсифікації грошей. Перші згадки про потрапляння до України підробок із Франції пов'язані із фінансовою диверсією Наполеона I Бонапарта під час Війни 1812 року. Завезення виготовлених у м. Парижі підробок зазнала також Австрія під час воєнного конфлікту 1806 – 1809 років. Після цього в Міністерстві Фінансів Російської імперії почали чітко усвідомлювати високу імовірність виявлення в державі підроблених французьких монет. Про це свідчать звіти експертів російських митниць, яким були відомі підробки французьких срібних 2 та 5 франкових монет. Французькі золоті та срібні монети були добре відомі населенню в Австро-Угорщині, галицька преса повідомляє про виявлення подібних підробок у далеких від України регіонах імперії та світу, виготовлених, до того ж, за допомогою різних технологій. Фальсифікаторів французьких монет було викрито у м. Відні та Будапешті, зафіксовані випадки обпилювання автентичних монет. Також на сторінках галицької преси повідомлено про виявлення потужного угруповання фальсифікаторів французьких грошей у самій Франції та тодішній колонії – у Тунісі. Випадки затримання фальшивомонетників уродженців Російської імперії відомі в м. Парижі, а також фальсифікатора французьких грошей викрито у м. Варні. У Російській імперії газетна періодика поступово розкриває епізоди виявлення у м. Києві значної партії підробок золотих французьких монет, а також завезення вірменами фальшивих грошей з м. Парижу та Ніцци. Злочинцям вдалося створити декілька потужних міжнародних угруповань, які за рахунок чіткої організації тривалий час виготовляли у Франції підробки російських кредитних білетів, у подальшому збуваючи їх у віддалених регіонах імперії: на Кавказі та в Сибіру, а також крупних містах: Москві, Києві, Кракові та заселеному на той час росіянами Харбіні.

Ключові слова: фальшивомонетництво, грошовий обіг, Російська імперія, Австро-Угорщина, Франція, газетні повідомлення, архівні студії, наполеондор, франк, Париж, Ніцца.

Постановка проблеми. Проблема фальшування грошей у XIX столітті інколи виходила за межі українських земель у складі Російської чи Австро-Угорської імперій, досягаючи міжнародних масштабів. Відомі факти не лише підробки іноземних монет у різних регіонах Російської імперії, а також ввезення фальшивих грошей іноземцями, у тому числі цілеспрямованих фінансових диверсії на рівні урядів країн у військовому [Орлик, Бойко-Гагарін, 2017] чи політичному протистоянні [Бойко-Гагарін, 2019]. Також на території України в імперську добу фальшивомонетники не оминули увагою іноземні монети, серед яких нами виявлено чимало свідчень про зв'язок із Францією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день в українській та зарубіжній історіографії відсутня комплексна праця, яка б висвітлювала проблему фальшування грошей у імперіях Романових та Габсбургів у багатогранному вимірі. Вивченню окремих питань фальшування грошей в Австро-Угорщині в українській історіо-

графії приділено увагу А. Бойко-Гагаріним [Бойко-Гагарін, 2020], С. Орлик [Орлик С., 2018] та О. Огуєм [Огуй, 2004-б], окремі аспекти фальшування в Російській імперії досліджено Я. Адріановим [Адріанов, 2016], Л. Квізикавичусом [Квізикавичус, 2006], А. Бойко-Гагаріним [Бойко-Гагарін, 2017] та І. Колобовою [Колабава, 2008]. Методологічний базис дослідження фінансової історії Австро-Угорської [Орлик В., 2007] та Російської імперії закладено професором В. Орликом [Орлик В., Орлик С., 2019].

Метою статті ми бачимо висвітлення та аналіз зв'язків російських та австрійських фальшивомонетників із Францією, а також введення у науковий обіг зафіксованих за даними тогочасних джерел випадків фальшування французьких монет в Україні в імперську добу.

Виклад основного матеріалу. Перші згадки про слід фальшивомонетників із Франції в грошовому обігу України стосуються широко відомої фінансової диверсії французького імператора Наполеона I

Бонапарта проти Російської імперії під час Війни 1812 р., яка згадується у наукових працях ще з того ж XIX ст. [Трутовский, 1898, с. 169]. Фінансові диверсії були характерним інструментом боротьби у зовнішній політиці Наполеона I. Протягом війни проти Австрії у 1806-1809 рр. за ініціативи імператора були сфальсифіковані пруські монети та австрійські банкнотці. Ще задовго до вторгнення французьких військ на території сучасних України та Білорусі французький імператор наказав таємно підробити в м. Парижі російські асигнації (Рис. 1) для покриття частини витрат на утримання армії та підриву економіки Російської імперії [Kotsur, Voiko-Gagarin, 2019].

У подальшому відомствами Російської імперії постійно трималось на контролі питання можливості завезення підробок із Франції. У підготовленому для робітників митниць Монетною комісією Міністерства Фінансів «Описі відмінних ознак срібних монет, підроблених гальванічним чином», складеному у 1845 р., повідомлялось про низку відмінних рис підробок монет, згадуючи при цьому, що досі техніку нанесення різцем на гурті вдвлених літер було відомо експертам: «.../ тільки випадки у побачених підроблених дво-франкових з жолобчастим гуртом та п'яти франкових, карбованих до введення у вжиток монето-стискуючих станків розсувної гайки, за допомогою якої наносяться на гурт опуклі літери» [ДАХО, ф. 7, оп. 2, спр. 48, арк. 2–2 зв.].

У середині XIX століття фальшиві французькі гроші з'явилися також у сусідній Австро-Угорській імперії. Про фальшивий французький наполеондор – монету у 50 франків 1853 р., який було випадково знайдено у Сторожинецькому р-ні Чернівецької обл. – повідомляє О. Огуй [Огуй, 2008, с. 141]. Також у 1861 р. у мешканця м. Чернівці Грицька Ткача було конфісковано фальшиві російські гроші, а на території Буковини з'явилися фальшиві наполеондори, виготовлені таємно фальшивомонетниками в м. Трієсті [Огуй-а, 2004, с. 75]. Підроблені в той час монети 20 франків 1862 р. та 1 фальшивий франк зразка 1863 р. (Рис. 2) зі знахідок на території Словаччини публікують З. Шустек та Я. Тірпак [Sustek, Tírpak, 2017, s. 82].

15 червня 1883 р. син головного редактора газети «Odessaer Zeitung» (нім. «Одеська газета») громадянин Ярмолінський виїхав у м. Варну для організації там типо-літографії. Пізніше болгарська поліція запідозрила та викрила в його помешканні фабрику з підробленими французькими 20 та 100 франковими банкнотами, при затриманні Ярмолінський вчинив збройний супротив [Киевлянин, 1883, с. 3].

У 1892 р. в м. Будапешті було викрито групу сербів, які займалися підробкою французьких 10-франкових банкнот, збуваючи їх у м. Відні, Будапешті та Берліні [Галицкая Русь, 1892, с. 3]. Французькі гроші були відомими та поширеними в Австро-Угорщині також і після проведення в імперії грошової реформи 1892 р. Актуальними для населення були і повідомлення про виявлення незаконного виробництва підробок на території французьких колоній. 13 серпня 1896 р. львівська

газета «Галичанин» інформує про викриття великої партії фальшивих французьких грошей у Тунісі: «Дрібні весті. [...] В Тунісе відкрито фабрику фальшивих банкнотів французьких и сконфіковано лише 100.000 штук готових стофранківок» [Діло, 1896-а, с. 3]. Пізніше на шпальтах газети публікується нова звістка про фальшивомонетників у Франції: «Шайка підроблювачів монет, що складалась із 145 осіб, потрапила до рук поліції у Парижі. Підроблювачі пускали до обігу золоті 20- та 10-франкові монети, добувши із їх нутра золото та замінивши його сріблом» [Галичанин, 1896, с. 3]. Також занепокоєння серед населення викликало повідомлення про майстерне обпилювання французьких золотих монет з подальшим склеюванням різних половин, що призводило до зменшення їх ваги. Добре організовану групу таких шахраїв викрито у м. Парижі – повідомила газета «Діло» у 1896 р. [Діло, 1896-б, с. 2].

Також нами зафіксовано випадки затримання громадян Російської імперії, які займалися підробкою грошей у Франції з метою збуту їх у Росії. Із виготовленням у Франції підробок російських кредитних білетів пов'язана історія голови банди фальшивомонетників із міжнародним розмахом – Дунаєвського. Як повідомляє «Аккерманское Слово», діяльність зловмисника розпочалась ще в 1908 р. з появи фальшивих грошей у м. Баянсушу неподалік м. Харбін [Аккерманское Слово, 1913, с. 3], яку було організовано добре знаним у тій місцевості служителем Китайсько-Східної залізниці Т. Простаконим [Черниговское Слово, 1908, с. 3]. Дунаєвський разом із підробленими грошима було викрито та затримано на шляху прямування його з м. Ніцци до Російської імперії, митники в м. Олександрові виявили у валізі подвійне дно, заповнене фальшивими грошима. Згодом злочинця було передано суду: «У справі фальшивомонетників Варшавська судова палата після дводенної наради винесла вирок, яким затверджено вирок окружного суду по відношенню до головних винних процесу, Дунаєвського та Евальда, засуджених до десятилітньої каторги. Семеров замість десятилітньої засуджений до восьмилітньої каторги. Педасов та Кіреєв – до трьох місяців в'язниці. Двоє виправдані» [Ведомости одесского градоначальства, 1915, с. 3]. Пізніше було затримано також інших спільників банди Денаєвського, які привозили у Царство Польське фальшиві російські кредитні білети з м. Ніцци: «Фабриканти фальшивих сто рублевих. До м. Москви доставляються етапом з м. Варшави головні герої «фабрики фальшивих російських сторублівков» у Франції – Готхард Левенталь та Емілія Володко. Як відомо, французька влада видала їх Росії, доставивши злочинців до м. Варшави. Діяльність шайки досягла на стільки широкий розмах, що представники «фабрикантів грошей» Левенталь та Володко діяли у найвіддаленіших куточках Росії – на Кавказі та в Сибіру, у Царстві Польському і т.п. Серед розповсюджувачів фальшивих грошей були люди найрізноманітніших професій. В них відбувались обшуки та вилучення, а потім вони відправлялись у м. Москву. Цікаво

відмітити, що більшість із них один одного не знали і до тюрми знайомі не були. Діяли особливі роз'їзні агенти «комівояжери», що збували «товар із Ніцци». Левенталь та Володко будуть поміщені до Бутирської пересильної тюрми, де вже знаходяться близько 20 осіб, заарештованих по цій справі» [Полтавский Вестник, 1913, с. 4]. Інформація про зловмисників згодом дійшла до м. Києва. «Фальшиві кредитки. Київський губернатор повідомляє керівникам поліції Київської губ., що внаслідок припису головного начальника постачання армії Південно-Західного фронту, головний керівник округу показав, що згідно наявних свідчень, у м. Кракові трапляються багато російських паперових грошей – 10, 25 та 100 рублевого номіналу з датою 1909. Можливо, що вони підроблені, тому рекомендується ставитись з особливою обережністю до прийому цих грошей від приватних осіб» [Київ, 1915, с. 4]. Таким чином, діяльність потужного міжнародного угруповання збувальників підробок, виготовлених у м. Ніцца, було викрито та знешкоджено.

У 1911 р. у м. Києві збут фальшивих грошей та поштових марок було налагоджено втікачем фальшивомонетником з м. Парижу на прізвище Назар'янц, який продовжив свою незаконну діяльність у м. Києві. Злочинець змінив своє прізвище, хоча був викритий після затримання своїх спільників турків. Інший учасник банди Аведьянц, який влаштував кондитерську на розі вул. Безаківської (нині вул. Симона Петлюри – автор) та Жилинської, покінчив життя самогубством 21 лютого 1911 р. на ст. Лозова [Южная Копейка, 1911, с. 4]. Спочатку газета «Кієвская Почта» у 1911 р. повідомляла у загальних рисах про збут росіянами фальшивих марок: «Арешт росіян. Париж, 23 лютого. Поліція заарештувала дев'ятьох уродженців Росії, звинувачуваних у збуті фальшивих французьких поштових марок» [Кієвская Почта, 1911-а. с. 3]. Далі газета «Кієвское Утро» надає вже більш розширену інформацію про затриману групу фальшивомонетників, які також були причетні до тероризму: «Російські фальшивомонетники та бомбисти у

м. Парижі. У м. Парижі, як телеграфують московські газети, заарештовано двох студентів вірмен із Росії. У них знайдено фальшиві монети. Вони пояснили, що фальшиві гроші отримали від декого Назар'янца. При обшуку у останнього знайдено чудово обладнана лабораторія для виготовлення фальшивих монет та підривних снарядів. За словами дружини Назар'янца, останній за експропріацію був засуджений у м. Петербургу до смертної кари, згодом помилуваний та засланий на безстрокову роботи. Деякий час тому назад Назар'янц втік, оселився у м. Парижі та зайнявся викладанням практичної хімії своїм співвітчизникам. На питання представника поліції чи виготовляв Назар'янц вибухові речовини, остання відповіла, що не знає. Так само пані Назар'янц не змогла надати відповідь відносно виготовлення фальшивих монет» [Кієвское Утро, 1910, с. 3]. Ще один «французький» епізод стався в м. Києві того ж року – спробу обміну підроблених 200 фальшивих французьких золотих монет зразка 1818 р. було виявлено поліцією у заарештованих Ф. Козакець та К. Ківерцева [Кієвская Почта-б, 1911. с. 4].

Висновки. Отже, спираючись на збережені в архівних справах та публікаціях українських газет імперської доби свідчення, ми встановили «французький» слід у фальсифікації грошей. Перші згадки про потрапляння до України підробок із Франції пов'язані із фінансовою диверсією під час Війни 1812 року. Надалі в Міністерстві Фінансів чітко усвідомлювали наявність імовірності виявлення у Російській імперії підроблених французьких монет із дорогоцінних металів, про що свідчать звіти експертів російських митниць.

Французькі золоті та срібні монети були добре відомі населенню в Австро-Угорщині, галицька преса повідомляє про виявлення подібних підробок також французьких колоніях, виготовлених за допомогою різних технологій. У Російській імперії газетна періодика поступово розкриває епізоди виявлення у м. Києві значної партії підробок золотих французьких монет, а також завезення вірменами до міста фальшивих грошей з м. Парижу та Ніцци.

Список використаних джерел

Архіви

Державний архів Херсонської області (ДАХО), фонд 7. Херсонська митна застава., опис 2, справа 48. Розпорядження керівника Одеського митного округу про спостереження за недопущенням ввезення у Росію фальшивих грошей та ввезення платинової монети. Рік 1845, арк. 2–2 зв.

Газети

- Арест русских. Киевская Почта, № 619, 25 февраля, Киев, 1911. с. 3.
 Велику шайку фальшовників викрито в Парижі, Діло, Ч. 269, 29 падолиста (11 грудня), Львів, 1896. с. 2.
 Дробны вести, Діло, Ч. 172, 1 (13) серпня, Львів, 1896. с. 3.
 Монетный двор на реке Сунгари, Черниговское Слово, № 530, 5 сентября, Чернигов, 1908, с. 3.
 По делу фальшивомонетчиков. Ведомости одесского градоначальства, Одесса, 1915, № 110, с. 3.
 Подделщики банкнотов, Галицкая Русь, № 29, 6 (18) февраля, Львов, 1892. с. 3.
 Русские фальшивомонетчики и бомбисты в Париже, Кієвское Утро, № 61, воскресенье, 17 октября. Киев, 1910, с. 3.
 Фабрика фальшивых ассигнаций, Аккерманское Слово, № 420, 28 мая, Аккерман, 1913, с. 3.
 Фабриканты фальшивых сторублевок, Полтавский Вестник, № 3118, 3 мая, Киев, 1913, с. 4.
 Фальшивомонетчики в Киеве, Южная Копейка, № 58 (89), 1 марта. Киев, 1911, с. 4.
 Фальшивомонетчики, Кієвская Почта, № 647, пятница, 25 марта, Киев, 1911, с. 4.
 Фальшивые кредитки, Киев, Киев, 1915, № 443. с. 4.

Фальшивые французские кредитные билеты приготовленные в Одессе, Киевлянин, № 144, 5 июля. Киев, 1883, с. 3.
Шайка поддельщиков монет. Галичанин, Ч. 269, неделя, 1 (13) декабря. Львов, 1896, с. 3.

Література

- Kotsur, V., Boiko-Gagarin, A., 2019. Napoleon russian forged assignments in Naddniproshchyna (over Dnipro land), East European historical bulletin, Drohobych, (11), p. 66–77.
- Sustek, Z., Tirpak, J., 2017. Falsovanie minci v 19. a na pociatku 20. storocia: zmeny technologie vyroby a zlozenia kovov, vyber nominalne, Numizmatika, № 27, Bratislava, s. 73–85.
- Адрианов, Я., 2016. Фальшивые монеты трех последних столетий в жизни и в нумизматике. Российская империя. РСФСР. СССР. Альбом-Каталог, Пермь, 2016, 177 с.
- Бойко-Гагарин, А. С., 2017. Половина матрицы фальшивомонетчика для подделки рубля Николая II Романова, Банковский вестник, 12 (653), Минск, с. 57–68.
- Бойко-Гагарин, А. С., 2019. Нові дані про ввезення до Російської імперії фальшивих грошей із Англії протягом XIX ст., Наукові записки з української історії, (46), Київ, с. 207–218. DOI: 10.31470/2415-3567-2019-46-207-218.
- Бойко-Гагарин, А. С., 2020. Фальсифікація монет та банкотетлів в Австро-Угорській імперії за даними українських джерел, Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія», 1 (42), Ужгород, с. 300–322. DOI: 10.24144/2523-4498.1(42).2020.202814.
- Квизикявичус, Л., 2006. Подделка билетов в Виленской губернии в 19 – втором десятилетии 20 в., Тезисы докладов, Международная нумизматическая конференция, посвященная 150-летию Национального музея Литвы. Вильнюс, 26–28 апреля 2008, г. Вильнюс, с. 235.
- Колабава, І. Н., 2008. Скарбы фальшываманетчыкаў са збору нумізматычнага кабінета Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Крыніцазнаўства і спецыяльныя гістарычныя дысцыпліны, (4), Мінск: БДУ, с. 55–59.
- Огуй, О. Д., 2004-а. Фальшування монет у період Австрійської та Золотої коронної валют на Буковині (на архівному матеріалі). Р.Ф. Кайндль і українська історична наука. Матеріали Міжнародного наукового семінару «Кайндльські читання», Чернівці, 22 23 травня 2004 р., Ч. 2., Вишніця: Черемош, с. 75.
- Огуй, О., 2004-б. Фальшиві паперові гроші на Буковині XIX – XX ст., Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології, Т. 1 (17), Чернівці–Прут, с. 10–25.
- Огуй, О., 2008. Монетні знахідки на Буковині. Системно-квантитативне зіставлення, 2 Вид., Чернівці: «Рута», с. 141.
- Орлик, В. М., Орлик, С. В., 2019. Теоретико-методологічні та джерелознавчі проблеми економічної історії України, Універсум історії та археології, Том. 2 (27), Вип. 2., Дніпро, с. 5–27.
- Орлик, В., 2007. Селянство України в фіскальній політиці імперій Романових і Габсбургів, Проблеми історії України XIX – початку XX ст., Вип. 13, с. 83–86.
- Орлик, С. В., 2018. Российские фальшивые кредитные билеты в Галиции в годы Первой мировой войны, Банкаускі Веснік, Минск, (2), с. 51–54.
- Орлик, С. В., Бойко-Гагарин, А. С., 2017. Фальшивомонетництво в Україні в роки Першої світової війни, Український нумизматичний щорічник, Переяслав-Хмельницький, № 1, с. 143–164.
- Трутовский, В. К., 1898. Из истории чеканки иностранных монет в России, Труды Московского нумизматического общества, Том 1, Москва: Типография и Словолитня О.О. Гербека, Чернышевский пер., 5., с. 169.

References

- Adrianov, Ja., 2016. Fal'shivye monety treh poslednih stoletij v zhizni i v numizmatike. Rossijskaja imperija. RSFSR. SSSR. Al'bom-Katalog [The fake coins of the last three centuries in life and numismatics. The Russian empire. The RSFSR. The USSR. Album-Catalog.], Perm' (in Russian).
- Arest russkih. [The arrest of Russians], Kievskaja Pochta [The Kyiv Post. The newspaper], № 619, 25 fevralja, Kiev, 1911, p. 3. (in Russian).
- Boiko-Gagarin, A., 2019. The new data on the implementation of the counterfeit money from England to the Russian empire in the XIX century, The scientific Notes on Ukrainian History, (46), pp. 207–218. DOI: 10.31470/2415-3567-2019-46-207-218 (in English).
- Boiko-Naharin, A. S., 2020. Falsyfikatsiia monet ta bankotsetliv v Avstro-Uhorskii imperii za danymy ukrainskykh dzherel. [The counterfeiting of coins and bankotettes in the Austro-Hungarian Empire according to Ukrainian sources], Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii «Istoriia». [Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Historical Series], 1 (42), s. 300–322. (in Ukrainian).
- Boiko-Gagarin, A. S., 2017. Polovina matrytsy falshivomonetchika dlya poddelki rublya Nikolaya II Romanova [Half of the counterfeiter's mold to fake the ruble of Nikolai II Romanov], Bankovskiy vestnik [The Banking Bulletin], Minsk, 12 (653), s. 57–68 (in Russian).
- Derzhavnyi arkhiv Khersonskoi oblasti [State Archives of Kherson region], fund 7. Khersonska mytna zastava [Kherson customs post], desc. 2, case 43. Rozporiadzhennia kerivnyka Odeskoho mytnoho okruhu pro sposterezhennia za nedopushchenniam vvezennia u Rosiiu falshyvykh hroshei ta vvezennia platynovoi monety [The order of the head of the Odessa customs district on supervision over prevention of import to Russia of counterfeit money and import of a platinum coin], year 1845, s. 2–2 rev. (in Russian).
- Drobny vesty [Small news], Dilo [The Business. The newspaper], P. 172, 1 (13) August, Lviv, 1896, p. 3. (in Russian).
- Fabrika fal'shivyh assignacij [The fabric of the forgery assignments]. Akkermanskoe Slovo [The Ackerman Word. The newspaper], № 420, 28 maja, Akkerman, 1913, p. 3. (in Russian).
- Fabrikanty fal'shivyh storubleвок [The fabricants of the forgery 100 roubles], Poltavskij Vestnik [The Poltava Messenger. The newspaper], № 3118, 3 maja, Kiev, 1913, p. 4. (in Russian).
- Fal'shivomonetchiki [The counterfeiters]. Kievskaja Pochta [The Kyiv Post. The newspaper], № 647, pjatnica, 25 marta, Kiev, 1911, p. 4. (in Russian).
- Fal'shivomonetchiki v Kieve [The money counterfeiters in Kyiv], Juzhnaja Kopejka [The South Kopeck. The newspaper], № 58 (89), 1 marta, Kiev, 1911, p. 4. (in Russian).

- Fal'shivye francuzskie kreditnye bilety prigotovlennye v Odesse [The forgery French credit bills produced in Odessa], Kievljanin [The Kievian. The newspaper], № 144, 5 ijulja. Kiev, 1883, p. 3. (in Russian).
- Fal'shivye kreditki [The counterfeited credit bills]. Kiev [The Kyiv. The newspaper], Kiev, 1915, № 443, p. 4. (in Russian).
- Kolabava, I. N., 2008. Skarby fal'shivamanetchykau sa zborau numizmatychnaga kabineta Belarusskaga dzjarzhaunaga universitjeta. [Treasures from counterfeiters from the collection of the Belarusian State University numismatic cabinet]. Krynicaznaustva i specyjal'nija gistorychnija dyscypliny, 4, s. 55–59. (in Belorussian).
- Kotsur, V. P. & Boiko-Gagarin, A. S., 2019. Napoleon russian forged assignations in Naddnyprianshchyna (over Dnipro land). East European historical bulletin, 11, s. 66–77. (in English).
- Kvizikjavichus, L., 2008. Poddelka biletov v Vilenskoj gubernii v 19 – vtorom desjatiletii 20 v. [The counterfeiting of the credit bills in Vilno province in XIX – the second decade of XX cent.], Abstract of Papers. Mezhdunarodnaja numizmaticheskaja konferencija, posvjashhennaja 150-letiju Nacional'nogo muzeja Litvy [International Numismatic Conference dedicated to the 150th anniversary of the National Museum of Lithuania], pp. 235. (in Russian).
- Monetnyj dvor na reke Sungari [The mint on the Sungari river], Chernigovskoe Slovo [The Chernigov Word. The newspaper], № 530, 5 sentjabrja, Chernigov, 1908, p. 3. (in Russian).
- Ohui, O. D., 2004. Falshuvannia monet u period Avstrijskoj ta Zolotoj koronovoi valiut na Bukovyni (na arkhivnomu materiali). [Counterfeiting of coins during the Austrian and Gold korona currencies in Bukovyna (based on the archival material)], Abstract of papers. R.F. Kaindl i ukrainska istorychna nauka. Materialy Mizhnarodnoho naukovoho seminaru «Kaindlivski chytannia», pp. 74. (in Ukrainian).
- Ohui, O. D., 2004. Falshyvi paperovi hroshi na Bukovyni XIX – XX st. [Counterfeit paper money in Bukovina in the 19th – 20th centuries], Pytannia starodavnoi ta serednovichnoi istorii, arkeolohii y etnolohii, T. 1 (17). (in Ukrainian).
- Ohui, O. D., 2008. Monetni znakhidky na Bukovyni. Systemno-kvantityatyvne zistavlennia. [Coin finds in Bukovina. System-quantitative comparison], Ed. 2, Chernivtsi: «Ruta». (in Ukrainian).
- Orlik, S. V., 2018. Rossijskie fal'shivye kreditnye bilety v Galicii v gody Pervoj mirovoj vojny [Russian fake credit tickets in Galicia during the First World War], Bankauski Vesnik, 2, s. 51–54. (in Russian).
- Orlyk, S. V. & Boiko-Haharin, A. S., 2017. Falshyvomonetnytstvo v Ukraini v roky Pershoi svitovoi viiny [Money counterfeiting in Ukraine during the WWI], Ukrainskyi numizmatychnyi shchorichnyk [The Ukrainian Numismatic Annual], 1, s. 143–164. (in Ukrainian).
- Orlyk, V. M. & Orlyk, S. V., 2019. Teoretyko-metodolohichni ta dzhereloznavchi problemy ekonomichnoi istorii Ukrainy [Theoretical-methodological and source problems of economic history of Ukraine], Universum istorii ta arkeolohii. [Universum of history and archeology], Vol. 2 (27), Ed. 2, Dnipro, s. 5–27. (in Ukrainian).
- Orlyk, V. M., 2007. Selyanstvo Ukrainy v fiskal'nyy politytsi imperii Romanovykh i Habsburhiv [The peasantry of Ukraine in the fiscal policy of the Romanov and Habsburg empires], Problemy istoriyi Ukrainy XIX-pochatku XX st. – The problems of the History of Ukraine of XIX – beginning XX cc., 13, s. 83–86 (in Ukrainian).
- Po delu fal'shivomonetchikov [To the case of counterfeiters], Vedomosti odesskogo gradonachal'stva [The journal of the Odessa city government. The newspaper], Odessa, 1915, № 110, p. 3. (in Russian).
- Poddel'shhiki banknotov [The banknotes counterfeiters], Halytskaia Rus [The Galician Rus'. The newspaper], № 29, 6 (18) fevralja, L'vov, 1892, p. 3. (in Russian).
- Russkie fal'shivomonetchiki i bombisty v Parizhe [Russian counterfeiters and bombers in Paris], Kievskoe Utro [The Kyiv Morning. The newspaper], № 61, voskresen'e, 17 oktjabrja, Kiev, 1910, p. 3. (in Russian).
- Shajka poddel'shhikov monet [The gang of the coin counterfeiters], Halychanyn [The Galician. The newspaper], P. 269, Sunday, 1 (13) dekabrja, L'vov, 1896, p. 3. (in Russian).
- Trutovskij, V. K., 1898. Iz istorii chekanki inostrannyh monet v Rossii [To the history of the foreign coins minting in Russia], Trudy Moskovskogo numizmaticheskogo obshhestva [Proceedings of the Moscow Numismatic Society], Vol. 1, Moskva: Tipografija i Slovolitnja O.O. Gerbeka, Chernyshevskij per., 5. pp. 182. (in Russian).
- Velyku shaiku falshovnykov vykryto v Paryzhy [A large gang of counterfeiters was exposed in Paris], Dilo [The Business. The newspaper], P. 269, 29 of November (11 of December), Lviv, 1896, p. 2. (in Russian).

SUMMARY

THE FRENCH COIN COUNTERFEITERS RELATIONS IN UKRAINE DURING THE IMPERIAL AGE

Andrii Boiko-Haharin

PhD, head of the sector of the treasure work problems,
National museum of Ukrainian history, Kyiv

In this article, based on the evidence preserved in archives and publications of the Ukrainian newspapers of the imperial era, we identified the cases of «French» traces in the money counterfeit. The first episode of income of the money forgeries to Ukraine from France is connected with Napoleon's financial sabotage during the War of 1812. Austria also experienced the import of counterfeits made in Paris during the military conflict of 1806-1809. After that, the Russian Ministry of Finance was well informed about the possibility of detecting the counterfeit French coins made of precious metals in the Russian Empire, as was evidenced by customs experts reports, who knew about the forgeries of the French silver 5 and 2 franc coins. The French gold and silver coins were well known to the population of the Austria-Hungarian empire. The Galician press reported the public about discovering similar counterfeiters in the world and empire regions located even far from Ukraine, also made using various technologies. The French coins' counterfeiters were exposed in Vienna and Budapest, cases of pollination of the authentic coins were also recorded. The Galician press reported the discovery of a powerful group of the French money counterfeiters of French money in

France itself and the colony of Tunisia. The cases of detention of counterfeiters among natives from the Russian Empire were known in Paris. Moreover, the Russian counterfeiter of French money was exposed to Varna. In Russian Empire, the newspaper periodicals gradually revealed an episode of the discovery in Kyiv of a large consignment of counterfeit French coins and the importation of transporting from Paris and Nice of the counterfeit money by Armenians. The criminals managed to create several powerful international criminal groups, which because of the precise organization have produced the forgeries of Russian credit bills in France for a long time, selling them later in a different far from each other regions: the Caucasus and Siberia, as well as huge cities like Moscow, Kyiv, Krakow and settled mainly by Russians city of Harbin.

Keywords: counterfeiting, money circulation, Russia empire, Austro-Hungarian empire, France, newspaper publications, archive studios, napoleonondor coin, franc coin, Paris, Nice.

ІЛЮСТРАЦІЇ

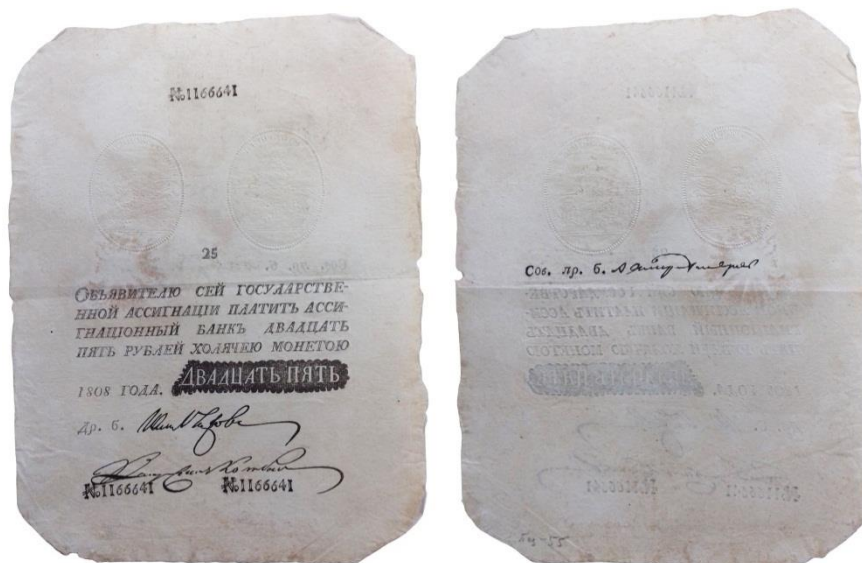

Рис. 1. Імітація російської асигнації 25 рублів 1808 року, виготовлена у м. Парижі за наказом Наполеона І. Бонапарта. Колекція НМІУ. Інв. № ПГЗ-55.

Рис. 2. Тогочасні підробки французьких монет 1860-х рр. зі знахідок Словаччини.